

УДК 373.091.32:373.3.001.895 НУШ
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.93.6>

О. М. Мельник

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

О. В. Нікулочкіна

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

Т. П. Гуркова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

С. В. Покрова

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради

ДИЗАЙН УРОКУ НА ЗАСАДАХ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена висвітленню питання дизайну уроку на засадах сучасних підходів до організації освітнього процесу в Новій українській початковій школі. Розкрито сутність поняття «дизайн уроку», його принципи, алгоритм дій вчителя із проектування уроку (заняття).

Окреслено останні дослідження удосконалення форм організації навчання, шляхи підвищення ефективності уроків (занять). Зазначено, що академічна автономія вчителя передбачає творчий підхід до побудови педагогічної взаємодії, проте слід враховувати особливості і завдання Нової української школи, закономірності організації освітнього процесу. Вчителі повинні розуміти зміст і характеристики макро- та мікроструктури уроку (заняття), враховувати особливості і можливості учнів, запиту батьків, завдання школи у максимальній індивідуалізації навчання, сприяти руху учнів за індивідуальною освітньою траєкторією. Зазначено, що вчителі завжди були людиноцентричними дизайнерами уроку, проте їм потрібно знаходити рівновагу між особливостями та можливостями учнів і вимогами державних стандартів.

Проаналізовано сутність та особливості сучасних підходів до побудови освітнього процесу в Новій українській початковій школі – особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, інтегративного, диференційованого, нейропсихологічного. Вказано на необхідність комплексного врахування усіх підходів при проектуванні педагогічної взаємодії з урахуванням особливостей вчителя, школи, здобувачів освіти. Акцентовано увагу на доборі близьких потреб учнів компетентісно орієнтованих різнорівневих завдань, забезпечення агентності учнів шляхом використання інтерактивних, діяльнісних методів і стратегій навчання на різних етапах уроків, побудові педагогічної взаємодії на засадах педагогіки партнерства при плануванні та проведенні уроків (занять), врахуванні вікових та індивідуальних особливостей школярів у побудові природовідповідної школи, реалізації принципу дитиноцентризму, вияву академічної автономії, творчості педагогічних працівників у дизайні уроків (занять).

Ключові слова: дизайн уроку, підходи до організації освітнього процесу – особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, інтегративний, диференційований, нейропсихологічний, академічна автономія вчителя.

Постановка проблеми. Важливим чинником побудови ефективного освітнього процесу в сучасній початковій школі є академічна автономія вчителя, що реалізується у раціональному відборі змісту освіти, проектуванні та конструюванні форм організації навчання. Поряд з поняттям

«урок», як основною формою організації навчання у практиці роботи та фаховій літературі вживаються терміни «заняття», «інтегроване заняття», хоча їх структура та вимоги до проведення не розкриті. Проектування педагогічної взаємодії на уроці (занятті) передбачає набуття вчителем ще

однієї ролі – дизайнера уроку, що дозволить максимально враховувати як мету завдання Нової української школи, закладів освіти, сподівання учнів та їх батьків, особливості розвитку та можливості дітей, реалізувати принцип дитиноцентризму. Освітній процес у Новій українській початковій школі базується на особистісно орієнтованому, компетентнісному, діяльнісному, інтегративному, диференційованому, нейропсихологічному підходах. Знання та усвідомлення сутності сучасних підходів, їх реалізація на уроці (занятті) дозволить учителям будувати ефективну педагогічну взаємодію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі побудови ефективного уроку (заняття) присвячені численні дослідження вчених та педагогів-практиків. Питання вдосконалення й розвитку організаційних форм навчання різних предметів досліджувались багатьма вітчизняними вченими: Т. М. Байбара, М. В. Богданович, В. І. Бондар, О. К. Дусавицький, Л. В. Коваль, О. Я. Савченко та ін. Удосконаленню структури уроків, їх характеристик присвячені роботи В. К. Дяченка, Ю. І. Мальваного, О. Я. Савченко, С. О. Скворцової, В. О. Онищука, О. В. Онопрієнко. Побудова сучасного уроку на засадах компетентнісного підходу висвітлювалась Н. М. Бібік, О. В. Вашуленко, В. О. Мартиненко, К. І. Пономарьовою, О. Ю. Прищепою. Характеристики освітнього середовища як дидактичного ресурсу модернізації організаційних форм навчання присвячене дослідження А. Д. Цимбалару. Вимоги до сучасного уроку, його структура, особливості, побудова на засадах особистісно орієнтованого підходу розглядалися у роботах С. І. Подмазіна, О. Я. Савченко. Впровадження компетентнісно-інтегрованого підходу до навчання молодших школярів, застосування технологій інтегрованого навчання досліджували І. О. Большакова, Л. І. Данилова, М. Ю. Кірик, М. С. Пристінська. Врахування особливостей воєнного стану зумовлює організацію освітнього процесу за змішаною формою навчання, дистанційною. Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували В. Ю. Биков, Л. В. Власенко, В. В. Гура, М. В. Карпенко, В. М. Кухаренко, В. В. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко. Впровадження дистанційної форми навчання знайшло своє відображення у порадах, рекомендаціях Міністерства освіти і науки України, путівниках, створених вчителями-практиками [1]. Питання проектування та конструювання сучасного уроку висвітлювалось в роботах Т. М. Абдулліної, Т. О. Бондар, О. В. Вашуленко, М. І. Лук'янової, Н. А. Разіної, О. Я. Савченко, М. І. Скрипник, Н. П. Паволокової, М. Л. Пелагейченко, Л. В. Пироженко, С. І. Подмазіна, О. І. Пометун. Проте, варто зазначити, що автори розглядали проектування уроку на засадах одного із сучасних

підходів до організації освітнього процесу, що, на нашу думку, не дає змоги побудувати ефективну педагогічну взаємодію.

Мета статті – розкрити зміст та особливості дизайну уроку на засадах сучасних підходів до організації освітнього процесу в Новій українській початковій школі.

Відповідно до мети визначено такі завдання статті: здійснити теоретичний аналіз аспектів досліджуваного питання; уточнити сутність поняття «дизайн уроку», його принципи; розкрити алгоритм дій вчителя із здійснення дизайну уроку на засадах сучасних підходів до побудови освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Ефективність уроку пов'язана із виконанням загальних вимог до процесу навчання: логічність всіх етапів пізнавальної діяльності; реалізація в оптимальному співвідношенні дидактичних принципів і методів; створення умов для продуктивної пізнавальної діяльності учнів із урахуванням їхніх інтересів і здібностей; мотивування й активізація всіх сфер розвитку особистості; формування уміння вчитися; зв'язок навчального матеріалу із життям дитини, раціонального його інформаційного наповнення; доцільного поєднання форм, стратегій, методів і прийомів навчання, чергування колективної роботи класу з самостійною індивідуальною, парною та груповою діяльністю учнів та ін. Вітчизняними вченими розроблені різні підходи до класифікації уроків, проте при всій їх різноманітності сталими компонентами уроку залишаються його макро- та мікроструктура. Макроструктура – елементи, що забезпечують логіку побудови процесу пізнання, основні етапи засвоєння знань. Це – цілепокладання та мотивація навчальної діяльності; актуалізація опорних знань; сприймання, усвідомлення та осмислення знань; застосування, узагальнення та систематизація знань, умінь та навичок; рефлексія змісту та способів діяльності. Цілепокладання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності покликані переконати учнів у значущості навчального матеріалу, пов'язати його з потребами, життям дітей, забезпечити сумісне з учителем складання плану уроку, визначення того, які завдання потрібно виконати, чому навчитись, які уміння формувати і як це буде реалізуватись на уроці.

Важливо, щоб учні не лише дізналися мету і завдання уроку, але й прийняли їх. Цим самим вони налаштовуються на виконання, засвідчують, що завдання уроку відповідають їх потребам, намірам, бажанням, інтересам. Мета і завдання уроку, прийняті учнями, будуть спонукати їх до навчання і сприяти подоланню труднощів, розв'язання навчальних проблем. Мета та завдання уроку мають бути зрозумілими, чіткими, розподіленими на певні кроки, короткострокові й не надто складні

цілі більше підвищують мотивацію, ніж довгострокові, складні та загальні. Обговорення і прийняття завдань уроку та вироблення критеріїв і показників їх досягнення сприятимуть усвідомленій діяльності учнів, самоаналізу та самооцінці проміжних та кінцевих результатів навчання. Доречним буде візуалізація мети і завдань уроку, складання малюнквого плану, чек-листів. Можливі варіанти, коли вчитель повідомляє мету, а діти обговорюють і приймають її, мета уроку є спільним продуктом обговорення, чи пропонується учнями.

Ураховуючи різні рівні навчальних досягнень і можливості учнів, доречно при формулюванні мети і завдань уроку використовувати таксономію Блума. Актуалізація опорних знань передбачає пов'язання нового матеріалу з уже засвоєним, опору на життєвий досвід дітей. Можливі прийоми актуалізації опорних знань учнів: прокоментуй вислів, закінчи речення, відгадай об'єкт, «мій досвід», моя готовність до роботи, блиц-опитування, термінологічний диктант, привести визначення, спростити висловлювання, коментування ілюстрації, розповідь за картиною (зображенням), проблемне питання, «знаю – не знаю», загадкове слово, складання спільної розповіді, інтелектуальна розминка, мікрофон та інші. На етапі сприймання, усвідомлення та осмислення змісту навчального матеріалу відбувається встановлення істотних ознак предметів, явищ, їх складових, встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Важливо забезпечити активне сприймання та перероблення інформації, засвоєння її завдяки використанню різноманітних методів та стратегій навчання, що сприяють суб'єктній позиції учнів.

Формування предметних та наскрізних умінь передбачає етап застосування знань, умінь і навичок шляхом використання різного рівня вправ і завдань, інтерактивних методів і прийомів навчання. На етапі узагальнення та систематизації знань проходить приведення знань у систему, вичленення головних ідей, зв'язок нового матеріалу із уже засвоєним. Само- та взаємооцінка, оцінювання вчителем, аналіз якості та причин (умов) виконання (не виконання) плану і завдань уроку, особистісний приріст відбуваються на етапі рефлексії процесу та результатів навчання. Пам'ятати про різні види рефлексії – емоційного стану, процесу навчання, результатів навчання.

Мікроструктура уроку – наповнення кожного етапу уроку методами, прийомами, стратегіями навчання. Звичайно, вчитель – автор кожного уроку (заняття), проте важливо не звести їх планування та проведення до репродуктивних, пасивних методів навчання, а базуватись на досягненнях сучасної науки, підходах до організації освітнього процесу, використовувати методи і стратегії навчання, що забезпечують суб'єктну позицію здобувачів освіти, їх агентність.

Побудова ефективного освітнього процесу потребує від учителя усвідомлення мети і завдань Нової української школи, розуміння особливостей сучасних підходів до організації навчання, володіння системою методів, технологій, стратегій навчання, високого рівня сформованості професійних компетентностей, нових його функцій, в тому числі і функції дизайнера уроку.

Вчителі завжди були дизайнерами освітнього процесу, бо проектування і проведення кожного уроку (заняття) передбачає врахування особливостей аудиторії (класу), запитів і потреб, почуттів здобувачів освіти. Педагоги використовують людиноорієнтований дизайн, балансують між потребами конкретної особистості і системи (державні стандарти). Етапи технології дизайн-мислення досить умовні, можуть впроваджуватись послідовно, мати більшу чи меншу вагу і значення в певному випадку. Проте, вони можуть слугувати орієнтирами для вчителів при проектуванні (дизайні) освітнього процесу.

Словник іншомовних слів роз'яснює, що слово «дизайн» походить від англійського «проектувати, креслити, задумати; вид діяльності, пов'язаний з проектуванням предметного світу», та уточнює що фахівці з дизайну (дизайнери) розробляють зразки раціональної побудови предметного середовища [2].

Дослідники Т. М. Смагіна та О. М. Шуневич визначають педагогічний дизайн як діяльність зі створення навчального заняття (курсу) на основі вивчення потреб учасників та з використанням новітніх розробок психологічної та педагогічної науки, що включає постановку цілей, відповідно до яких добирається контент, формат, інструменти навчання й способи оцінювання [3, с. 40]. При дизайні уроку важливо пам'ятати про такі напрями, які будуть відображені у побудові уроку: що вивчати? як вивчати? для чого вивчати? Правильно сформульована мета за формулою SMART має бути конкретною, вимірюваною, досяжною, реалістичною. Таким чином, учитель має спроектувати «предметну лінію», «діяльнісну лінію», «комунікативну лінію» уроку.

Сучасний педагогічний дизайн має містити спрямованість на потреби учасників освітнього процесу, що включає визначення цілей та індикаторів досягнення результату, на добір відповідного контенту, формату та інструментів навчання, способів оцінювання, які добираються з урахуванням новітніх досліджень, особливостей навчання (педагогіка, психологія, нейробіологія).

Роберт Ганье визначає такі принципи педагогічного дизайну: привернення уваги учнів; пробудження інтересу до теми; донесення цілей і завдань; формування ланцюжка асоціацій з наявними та новими знаннями; утримання отриманого матеріалу в довгостроковій пам'яті; застосування

отриманих знань на практиці; конструктивний зв'язок; оцінка; перенесення практичних навичок в нові умови [4].

При дизайні уроку вчитель має враховувати наступне: потреби учасників освітнього процесу, сфери їх зацікавленості; розуміння власних ресурсів; ресурси для взаємодії з учнями, колегами; як учні розуміють зміст матеріалу і куди рухатись далі? (що знають? уміють? які знання є актуальними? як посилити значущість знань у житті?); цілепокладання, таксономію Блума; критерії та показники досягнення результатів; «когнітивні гачки» (для зацікавлення учнів – Барбара Оклі); інструменти засвоєння знань та формування умінь і навичок [3, с. 41].

Наведемо алгоритм дій вчителя при створенні дизайну уроку: формулювання мети з позиції учня; забезпечення варіативності (з врахуванням навчальних бар'єрів, сильних сторін, зони актуального та найближчого розвитку учнів, попередніх або фонових знань), що виражається у множинних способах представлення матеріалу, способах відтворення та залучення учнів; відбір матеріалу, методів, цифрового контенту; проведення уроку та оцінювання; рефлексія діяльності вчителем [5].

Розглянемо особливості педагогічної діяльності вчителя при дизайні уроку на основі сучасних підходів до організації освітнього процесу – особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегративного, компетентнісного, диференційованого, нейропсихологічного.

Впровадження особистісно орієнтованого підходу відповідає принципу дитиноцентризму Нової української школи, створює умови для реалізації особистісного вибору і для учня, і для вчителя, забезпечує реалізацію права дитини на вибір власної траєкторії освіти і розвитку, побудови освітнього процесу на основі їх партнерства і взаємодії, готовності вчителя допомогти дитині знайти впевненість у собі. О. Я. Савченко визначає такі ознаки особистісно орієнтованого навчання: діагностична основа навчання; зосередження на потребах дитини; гуманізація навчального спілкування; співробітництво, співтворчість вчителя та учнів; переважання навчального діалогу; турботу про фізичне та емоційне благополуччя учнів; пристосування методики до навчальних можливостей дитини; стимулювання розвитку, саморозвитку та відповідальності учнів [6].

Основні вимоги до особистісно орієнтованого уроку: пріоритет особистості учня в організації освітнього процесу; орієнтація на процес навчання; орієнтація на особистісні досягнення учнів; створення емоційно-інтелектуального фону уроку; чітке визначення освітніх, виховних і розвивальних завдань уроку; раціональна єдність словесних, наочних і практичних методів навчання; використання активних методів навчання;

зв'язок з раніше вивченим, досвідом, набутим учнем; формування в учнів уміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці; заохочення прагнень учнів знаходити свій спосіб роботи з навчальним матеріалом [7]. Отже, в залежності від особливостей і можливостей учнів, учитель продумає добір різномірного змісту уроку, ефективних методів, прийомів, стратегій навчання, поєднання індивідуальної, парної, групової, колективної роботи на етапах орієнтації, цілепокладання, проектування, організації та виконання, цінування, базуючись на партнерстві учасників освітнього процесу.

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію [8]. Учні мають бути зацікавлені в тому, щоб брати активну участь у навчанні, виявляти бажання досліджувати невідоме і проявляти старанність на практиці. Вони також мають розвивати свої здібності знаходити та опрацьовувати інформацію, отримувати знання, аналізувати і розв'язувати проблеми, спілкуватися та співпрацювати з іншими. На засадах діяльнісного підходу базуються активне навчання, кооперативне, проблемне, емпіричне (експериментальне) навчання, навчання через відкриття, за запитами учнів, проектне навчання [9].

Основними ідеями діяльнісного підходу є вхідження учня в активну пізнавальну діяльність як інструмент для формування нових здібностей; зміна функцій учасників навчального процесу: учитель у нових умовах виконує функцію організатора процесу, коуча, фасилітатора, а учень є суб'єктом діяльності в базовому процесі; провідна роль теоретичних знань у процесі формування здібностей учнів до навчальної діяльності; реалізація ідей педагогіки партнерства.

З метою забезпечення агентності учнів радимо використовувати діяльнісні методи навчання на різних етапах уроку: на етапі цілепокладання та мотивації навчальної діяльності – ЗаХід, проблемне питання, відео, цитата чи подія для обговорення, асоціативний куш, візуалізація плану уроку, обговорення запитів учнів, створення чек-листів, визначення критеріїв досягнення результату уроку та їх показників (навчився сам, виконую, можу допомогти, потребую допомоги, не навчився), передбачення, «кошик ідей», «Чи вірите ви, що ...», дошка питань.

Гронування, асоціативний куш, вікторина, займи позицію, «так-ні», відповіді учнів про явище чи подію, звернення до досвіду учнів, відкриті запитання, «Правильні і неправильні висловлювання», «дерево передбачень» можна застосовувати на етапі актуалізації опорних знань.

На етапі сприймання, усвідомлення та осмислення нових знань доречними будуть: проблемне питання, самостійна пошукова діяльність учнів, виконання проєкту, кола Вена, ментальна карта, мозковий штурм, метод ПРЕС, створення презентації, відео, фішбоун, капелюхи мислення, створення різних типів схем, дослідження, експерименти, ситуативний аналіз, «ажурна пилка», моделювання, дебати, дискусія, інсценізація, «акваріум», «карусель», робота в малих групах, «килим ідей», рольова гра, читання з передбаченням, читання з позначками, взаємні запитання, «щоденник подвійних нотаток», «фантастичні гіпотези», «запитання до автора», сторітелінг, «входження в картину», кубування, понятійна таблиця, відкриті запитання та інші.

Етап застосовування знань, формування умінь та навичок може передбачати виконання різних видів вправ (репродуктивні, продуктивні, творчі), захист результатів пошуків чи виконаного проєкту, представлення ментальних карт, позиція «так-ні», фішбоун, кола Вена, дебати, дослідження, експерименти, моделювання, джигсоу, «доповідач – респондент», РАФТ, займи позицію.

Сприятимуть узагальненню і систематизації знань наступні методики: захист ментальної карти, асоціативний куц, фішбоун, складання пам'яток, алгоритмів, «займи позицію», метод ПРЕС, взаємні запитання, кластер, «Вірні і невірні висловлювання», «Понятійна таблиця», дерево рішень, гронування, сенкан, діаграма Венна, твір-п'ятихвилинка, «щоденник важливих вражень», помилкові твердження, карта думок, кубування, «обернись і обговори», павутина, панельна дискусія, «перевірка помилок», «підкаст», «список топ-10», «чотири кути», «шпаргалка», «Т-схема» та інші.

На етапі рефлексії процесу і результатів навчання можна застосовувати впровадження технік формувального оцінювання: чек-листи чи вихідне селфі, лінійки успіху, термометр, есе, «п'ять чому?», сенкан, колективне обговорення, аналіз, рефлексивне коло, рефлексивні питання, «мікрофон», ведення щоденника, лінійка успіху, світлофор, трихвилинна пауза, тижневий звіт, «літаючий аркуш», «валіза, м'ясорубка, кошик», сигнали рукою.

«Лінійкою виміру» впровадження діяльнісного підходу в освітньому процесі слугують такі його характеристики: значуща, активна, соціальна, радісна, мотивуюча.

Під компетентнісним підходом в освіті слід розуміти цілеспрямований, систематичний, керований процес формування компетентностей учнів (предметних і ключових) засобами освітнього процесу, сім'ї, соціуму. Компетентнісний підхід вимагає особистісної спрямованості під час формування змісту освіти, завдання вчителя – максимально наблизити навчальний матеріал до життєвого досвіду, потреб дитини, дібрати компетентісно орі-

єнтовані завдання, забезпечити суб'єктну позицію учнів у освітньому процесі шляхом використання активних методів і технологій навчання.

Алгоритм дій вчителя із дизайну уроку на засадах компетентнісного підходу:

- визначити місце уроку в системі уроків (передбачити можливості інтеграції змісту в межах теми, розділу, міжпредметної);

- сформулювати мету і завдання уроку (знання, уміння, цінності, якими мають оволодіти учнів), використання таксономії Блума;

- продумати критерії та показники досягнення мети і завдань уроку, обговорити з учнями план уроку, візуалізувати його (малюнковий план, чек-лист);

- дібрати прийоми мотивації навчальної діяльності на уроці, компетентісно орієнтовані завдання;

- керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів, забезпечити суб'єктну позицію учня у навчальному процесі;

- провести рефлексію (емоційного стану, змісту, способів дій) [10].

Упровадження інтегративного підходу до організації освітнього процесу передбачає інтеграцію змісту, навичок, цінностей. На підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відображається в типових освітніх програмах, освітній програмі закладу загальної середньої освіти. У процесі інтеграції кількість навчальних годин, передбачених на вивчення кожної освітньої галузі, перерозподіляється таким чином, що їх сумарне значення не зменшується. Зміст природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей інтегрується в різній комбінації їх компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси, перелік і назви яких зазначаються в типових освітніх програмах, освітній програмі закладу загальної середньої освіти [11]. Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації [12]. Інтеграція змісту в Новій українській початковій школі реалізується через тематичне навчання – навчання на основі інтеграції змісту навчального матеріалу з різних навчальних дисциплін навколо однієї теми; формування у молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно та емоційно; поглиблення та розширення знань учнів, діапазону їх практичного застосування.

Міжпредметна інтеграція виявляється у таких формах: проєкти, екскурсії, кейси, круглі столи,

диспути; інтегровані курси з різних навчальних предметів; інтегровані уроки, уроки з міжпредметними зв'язками, бінарні уроки; тематичні тижні, дні. Виділяють горизонтальну та вертикальну інтеграцію. Горизонтальна передбачає вивчення певного поняття на уроках з різних предметів впродовж певного часу. Вертикальна інтеграція – вивчення поняття на одному уроці (або в один часовий проміжок на різних уроках) із використанням навчального матеріалу із різних предметів.

Інтеграція навичок передбачає акцентування уваги на формування наскрізних умінь та ключових компетентностей під час опанування змісту освіти з усіх навчальних предметів. Інтеграція на ціннісно-смысловому рівні реалізується наскрізно на усіх навчальних предметах. Особливість виховного процесу в Новій українській початковій школі, що це наскрізний процес виховання, що базується на цінностях. Виховання учнів початкових класів здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності як провідної шляхом внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів, відведення належного місця «спільно-взаємодіючій діяльності» як на уроках, так і в позаурочний час. Загальнолюдські цінності, що формуються у наскрізному освітньому процесі: морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, повага до закону, солідарність, відповідальність)», які становлять теоретичну основу практичної взаємодії учнів, родини та закладу освіти щодо становлення особистості [13].

Під диференціацією ми розуміємо врахування особливостей учнів у такій формі, коли учні об'єднуються в групи на основі будь-яких особливостей для окремого навчання. Диференціація дає змогу будувати природовідповідний освітній процес, коригувати методи навчання з урахуванням освітніх потреб, компетентностей та можливостей кожної дитини. Навчання повинно бути диференційованим через низку причин: учні навчаються і розвиваються по-різному; мають різні способи і стилі навчання; працюють в різному темпі (темперамент); мають різні інтереси; у дітей різна мотивація навчання; досвід успішного навчання позитивно впливає на самооцінку; сприятливий навчальний клімат позитивно впливає на процес навчання. Диференціація заснована на потребах і можливостях учнів планувати власне навчання, вибирати різні методи роботи і розвиватися у власному темпі; індивідуальні відмінності, а також відмінності в розвитку між учнями також враховуються при виборі методів і стратегій навчання; підтримує самооцінку і мотивацію учнів, сприяє створенню спокійної обстановки для навчання; зумовлює потреби в підтримці.

Зазначимо види диференціації: за здібностями учнів (ЗАР – ЗНР); за стилем навчання учнів (слухо-

вий, візуальний, тактильний, множинний інтелект); за змістом матеріалу (більш складні і прості завдання за змістом, різний обсяг матеріалу, швидкість, темп роботи); методів і видів роботи; на основі фізичного середовища навчання; відповідно до інтересів учня; в оцінюванні навчальних досягнень учнів.

Вчителю радимо використовувати прийоми диференціації: надавати навчальний матеріал в різних видах – аудіально, візуально, кінестетично (за допомогою рухів); з урахуванням різних типів множинного інтелекту; заохочувати учнів представляти результати своєї діяльності в різних видах: усна розповідь, малюнок/схема/діаграма, вірш, п'єса, пантоміма, модель, скульптура тощо; надавати різні види індивідуальних самостійних робіт; використовувати різні види групової і парної роботи, метод проектів; пропонувати вправи і завдання близькі щоденному оточенню учня; залучати учнів до формування і формулювання цілей власного навчання/очікуваних результатів і оцінювання (ознайомлення і роз'яснення – обговорення – узгодження; надання прикладів чи незакінчених речень з цілями – коригування; самостійне формулювання); використовувати ІКТ при викладанні і при індивідуальній/парній/груповій діяльності учнів; крім корисної інформації і завдань, що сприяють досягненню цілей, вправи і завдання мають бути привабливими, надихаючими і стимулюючими, з зарядом бадьорості, енергії і гарного настрою.

Освітній процес у сучасній початковій школі повинен бути природовідповідним, відповідати психологічним особливостям розвитку і можливостям дитини, вчитель має усвідомлювати закономірності вищої нервової діяльності і враховувати їх при проектуванні та конструюванні педагогічної взаємодії. Нейропсихологічними механізмами усвідомлення та осмислення нових знань є утворення систем тимчасових нервових зв'язків у корі великих півкуль головного мозку. Для того, щоб пов'язати новий матеріал із вже засвоєним, а відповідно поєднати нейрони у корі великих півкуль головного мозку новими зв'язками, використовувати актуалізацію опорних знань, опору на життєвий досвід дитини; встановлювати асоціації за схожістю, суміжністю, контрастом. Для міцного засвоєння змісту навчального матеріалу потрібно 6-8 повторювань – механізмом є утворення стійкої системи тимчасових нервових зв'язків. Важливо використовувати відстрочене і узагальнююче повторення, включення вже засвоєних знань і способів дій у новий досвід, що «живитиме» нервові зв'язки між нейронами. Природовідповідна початкова школа повинна базуватись на таких особливостях розвитку дітей дошкільного віку, як: розвиток творчої діяльності; поява мотивів поведінки, супідрядність мотивів; з'являється довільність поведінки, внутрішні етичні інстанції; формуються перші уявлення про світ; у дітей наочно-образне

мислення; мимовільність у всіх психічних процесах; формується плануюча функція мовлення; з'являється регулююча функція волі; формуються вищі почуття. Адаптаційно-ігровий період навчання учнів 1-2 класу потребує майстерності вчителя у побудові освітнього процесу.

Висновки і пропозиції. Реалізація принципу дитиноцентризму в Новій українській початковій школі передбачає зміну функцій вчителя, серед яких виділяється функція дизайнера уроку (заняття). Проектування педагогічними працівниками освітнього процесу з урахуванням особливостей розвитку здобувачів освіти сприятиме максимальній індивідуалізації педагогічної взаємодії, руху учня за індивідуальною освітньою траєкторією, переможному і успішному навчанню. Знання змісту освіти, усвідомлення вчителем особливостей сучасних підходів до організації освітнього процесу, їх врахування при побудові форм організації навчання – необхідна ознака і умова розбудови Нової української початкової школи на засадах педагогіки партнерства.

Список використаної літератури:

1. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. Воронцова І. П. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 48 с.
2. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%E4%> (дата звернення: 18.04.2024).
3. Смагіна Т., Шуневич О. Дизайн навчального заняття в базовій Новій українській школі. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/41/part_2/9.pdf (дата звернення: 18.04.2024).
4. Gagne R. The conditions of learning. 4th ed. New York : Holt, Rinehart & Winston, 1985. 361 p.
5. Гапон Л. Універсальний дизайн уроку. URL: https://gapon.te.ua/item/download/1211_26fcc340f2d74ae01b532e62205f83f2 (дата звернення: 10.04.2024).
6. Савченко О. Я. Особистісно орієнтовне спілкування / Навчання і виховання учнів 3 класу. Київ : Поч. школа. 2004. С. 12–18.
7. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
8. Діяльнісний підхід. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/seeul> (дата звернення: 15.04.2024).
9. Паркер Р., Томсон Б. С. Діяльнісний підхід у школі. 2019. URL: https://drive.google.com/file/d/1ZcgBNOcKxlmj0qdLzwl0S_QII9bYrOe/view?usp=sharing (дата звернення: 14.04.2024).
10. Мельник О. М. Алгоритм підготовки та проведення уроку на засадах компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2019. № 10. С. 45–48.
11. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.04.2024).
12. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <http://surl.li/sefwi> (дата звернення: 17.04.2024).
13. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ, 2018. 40 с. URL: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/> (дата звернення: 18.04.2024).

Melnyk O., Nikulochkina O., Gurkova T., Pokrova S. Lesson design based on modern approaches to building the educational process in the New Ukrainian primary school

The article is devoted to highlighting the issue of lesson design based on modern approaches to the organization of the educational process in the New Ukrainian primary school. The essence of the «lesson design» concept, its principles, and the teacher's algorithm for designing a lesson are revealed.

The latest studies on improving the forms of training organization, and ways to improve the efficiency of the lessons are outlined. It is noted that the academic autonomy of the teacher presupposes a creative approach to the construction of pedagogical interaction, however, peculiarities and tasks of the New Ukrainian School, as well as regularities of the educational process organization should be taken into account.

Teachers should understand the content and characteristics of the macro and microstructure of the lesson, take into account the peculiarities and capabilities of students, parents' requests and expectations, as well as the school's idea of the fullest possible individualization of education, and should contribute to the students moving along their individual educational trajectory.

It is noted that teachers have always been human-centered lesson designers, but they need to find a balance between the characteristics and capabilities of students and the requirements of state standards.

The essence and features of modern approaches to the construction of the educational process in the New Ukrainian primary school are analyzed, so as to make it personality-oriented, activity-based, competence-based, integrative, differentiated, and neuropsychological. The need to take into account all approaches when designing pedagogical interaction, as well as characteristics of the teacher, the school, and the students themselves is noted.

Emphasis is placed on the selection of competence-oriented multi-level tasks close to the needs of students, ensuring the agency of students through the use of interactive, activity-based methods and learning strategies at various stages of lessons, building pedagogical interaction based on the principles of partnership pedagogy when planning and conducting lessons, taking into account age and individual characteristics of students in the construction of a nature-friendly school, the implementation of the principle of child-centeredness, the manifestation of academic autonomy, and the creativity of pedagogical workers in the process of designing lessons.

Key words: lesson design, personally oriented, competence-based, activity-based, integrative, differentiated, and neuropsychological approaches to the educational process organization, academic autonomy of the teacher.